

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

نرخ کذاری از دیدگاه شریعت و قانون

(رساله ماستری)

محقق: امان الله مفوض

استاد رهنما: دکتور مصباح الله عبدالباقي - حفظه الله -

سال: 1400 هـ ش و 1442 هـ ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

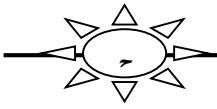
نرخ کذاری از دیدگاه شریعت و قانون

(رساله ماستری)

محقق: امان الله مفوض

استاد رهنما: دکتور مصباح الله عبدالباقي - حفظه الله -

سال 1400 هـ ش - 1442 هـ ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شریعات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورده ماستری

تصدیق نامه

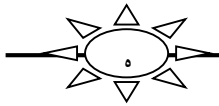
محترم امان الله فرزند منگباشی ID: SH-MSF-97-333 نمبر محصل دور ششم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: نرخ گذاری از دیدگاه شریعت و قانون به روز چهارشنبه تاریخ ۱۴۰۰/۷/۲۸ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۰ (نمره به عدد) نود پورا (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۲	دکتور رفیع الله عطاء	عضو هیات	
۳	دکتور مصباح الله عبدالباقي	استاد رهنما و رئیس جلسه	

..... معاون علمی

..... امر بورده ماستری

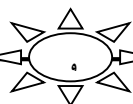

چکیده

این رساله پیرامون مداخله دولت در امور نرخ گذاری بازار از دیدگاه شریعت و قانون به رشته تحریر در آورده شده است که از تعریف، انواع، حالات و بر طریقه شرعی نرخ گذاری آغاز و حکم آن از دیدگاه شریعت در دو فصل علی حده بیان گردیده است، که در این مورد سه رأی عمده از علماء اسلام نقل گردیده است: جواز مطلق نرخ گذاری، جواز با تفصیل آن و منع نرخ گذاری، در ضمن دلیل های نقلی و عقلی با ذکر اقوال عمده علماء در مورد جواز و عدم آن و اسباب عمده جواز نرخ گذاری بیان گردیده است و از دیدگاه قانون، نرخ گذاری در کشور ما افغانستان متأثر از قانون اساسی - نظام قبلی (جمهوری اسلامی افغانستان) - می باشد که نوعیت اقتصاد کشور را تعیین کرده است. و این تأثیر در نرخ گذاری تمام امور اقتصادی کشور نبوده، در بعضی موارد نرخ گذاری و مداخله دولت صورت گرفته است. و ماده دهم قانون اساسی که مرتبط موضوع است، از طرف بعضی قانون دانان و اقتصاد دانان مورد بررسی قرار گرفته که قابل تأمل است و همچنان در این رساله در باره نرخ گذاری در قوانین کشور های پاکستان و ایران بخاطر وضاحت بیشتر موضوع نیز اشاره شده است که آنها در این مورد از خود طرز العمل ها دارند. و در مبحث اخیر رساله مقایسه بین شریعت و قانون در مورد نرخ گذاری صورت گرفته است که تفاوت ها در شریعت و قانون در رابطه به موضوع بسیار اندک بوده که اکثراً موضوع نامبرده در شریعت و قانون همسان می باشد و علت هم این می باشد که کشور های مورد بحث اسلامی هستند و مصدر و منبع قانون های شان فقه اسلامی می باشد، این همه در چهار فصل، پانزده مبحث، سی و یک مطلب، در نو نکات و با دو مناقشه بیان می گردد.

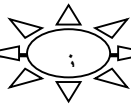
نکات کلیدی:

نرخ گذاری، تسعیر، قیمت، شریعت، فقه، قانون، اقتصاد، بازار، کالا و جالب.

فهرست محتویات

Error! Bookmark not defined.	مقدمه
Error! Bookmark not defined.	اهمیت موضوع:
Error! Bookmark not defined.	سبب اختیار موضوع:
Error! Bookmark not defined.	مشکل بحث:
Error! Bookmark not defined.	تحقیقات سابقه:
Error! Bookmark not defined.	سوالات موضوع:
Error! Bookmark not defined.	روش تحقیق:
Error! Bookmark not defined.	فصل اول: کلیات و مفاهیم
Error! Bookmark not defined.	مبحث اول: تعریف تسعیر:
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: معنای لغوی تسعیر:
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: معنای علمی (اصطلاحی) تسعیر (نرخ گذاری):
Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم: تعریف شریعت:
Error! Bookmark not defined.	مطلب چهارم: تعریف قانون:
Error! Bookmark not defined.	مبحث دوم: اشخاص و اشیای قابل نرخ گذاری:
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: اشخاص قابل نرخ گذاری و اشخاص غیر قابل نرخ گذاری:
	defined.
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: نرخ گذاری اموال:
Error! Bookmark not defined.	اول- نرخ گذاری اموال منقول:
Error! Bookmark not defined.	دوم- نرخ گذاری اموال غیر منقول (عقار):
Error! Bookmark not defined.	سوم- نرخ گذاری مال مثلی و قیمی:
Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم- نرخ گذاری اعمال (اجره یا مزد):
Error! Bookmark not defined.	مطلب چهارم: نرخ گذاری ارز های خارجی:
Error! Bookmark not defined.	مبحث سوم: صور (انواع و حالت های) نرخ گذاری:
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: نرخ گذاری در حالات عادی ⁰ :
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: نرخ گذاری در هنگام بلند بودن قیمت ها از جانب فروشندگان:
	defined.
Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم: نرخ گذاری در مقابل ارزان فروختن، نسبت به قیمت عادی بازار:
	defined.

Error! Bookmark not defined.: مبحث چهارم: نرخ گذاری در نظام های دیگر:

Error! Bookmark not defined.:(Capitalism) داری سرمایه داری در نظام سرمایه داری

Error! Bookmark not defined.:(Socialism) اشتراکی در نظام اشتراکی

Error! Bookmark not defined.: مبحث پنجم: طریقه تعیین نرخ:

Error! Bookmark not defined.: مطلب اخر فصل اول: عقوبت مخالفت از تسعیر:

Error! Bookmark not defined.....: فصل دوم: جواز نرخ گذاری

Error! Bookmark not defined.: مبحث اول- مجوزین مطلق نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined.: مبحث دوم- مجوزین مقید نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined.: مطلب اول- مجوزین نرخ گذاری در طعام:

Error! Bookmark not defined.: مطلب دوم- مجوزین نرخ گذاری در مکیلات و موزونات:

Error! Bookmark not defined.: مطلب سوم- مجوزین نرخ گذاری در وقت بلند شدن قیمت ها:

Error! Bookmark not defined.: مبحث سوم- دلیل های مجوزین نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined.: مطلب اول: جواز نرخ گذاری در نصوص:

Error! Bookmark not defined.: مطلب دوم- جواز نرخ گذاری از دیدگاه عقل و قیاس:

Error! Bookmark not defined.: مبحث چهارم: اسباب عمده ای که مجوزین، نرخ گذاری را ضرورت می دانند:

Error! Bookmark not defined.: یک- بلند شدن نرخ کالا تا قیمت فاحش^۱ از طرف فروشندگان:

Error! Bookmark not defined.: دو- ضرورت مردم به کالا:

Error! Bookmark not defined.: سه- ضرورت مردم به گروه از صنعت کار ها:

Error! Bookmark not defined.: چهار- خاص کردن اشخاص معین بر فروش کالا:

Error! Bookmark not defined.: پنج- احتکار:

Error! Bookmark not defined.: شش: سد ذرایع:

Error! Bookmark not defined.: هفت: مصلحت مسلمانها:

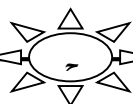
Error! Bookmark not defined.....: فصل سوم: نرخ گذاری در نزد مانعین آن

Error! Bookmark not defined.: مبحث اول: مانعین نرخ گذاری و آرای آنها:

Error! Bookmark not defined. ..: مطلب اول: مانعین نرخ گذاری از اصحاب کرام و آرای آنها:

Error! Bookmark not defined.: مطلب دوم: مانعین نرخ گذاری از تابعین:

Error! Bookmark not defined. ...: مطلب سوم: مانعین نرخ گذاری از علماء دین بعد از تابعین:

Error! Bookmark not defined.:مبحث دوم- دلیل های مانعین نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined.:مطلب اول- منع نرخ گذاری در نصوص:

Error! Bookmark not defined.:مطلب دوم- دلیل های عقلی مانعین نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined.:خلاصه حکم نرخ گذاری از دیدگاه مجوزین و مانعین آن:

Error! Bookmark not defined.:مبحث سوم: مناقشه دلیل های مجوزین و مانعین نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined......:مطلب اول: مناقشه دلیل های مجوزین نرخ گذاری توسط مانعین:

Error! Bookmark not defined......:مطلب دوم: مناقشه دلیل های مانعین توسط مجوزین نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined.:مطلب سوم: خلاصه هر دو مناقشه و نتیجه بدست آمده:

Error! Bookmark not defined.....:فصل چهارم- نرخ گذاری در قانون

Error! Bookmark not defined.:مبحث اول: نرخ گذاری در قوانین نافذه کشور:

Error! Bookmark not defined.:مطلب اول: نرخ گذاری در قانون اساسی کشور:

Error! Bookmark not defined.:مطلب دوم: نرخ گذاری در سایر قوانین نافذه کشور:

Error! Bookmark not defined.:مبحث دوم: نرخ گذاری در قوانین کشور های پاکستان و ایران:

Error! Bookmark not defined.:مطلب اول- نرخ گذاری در کشور جمهوری اسلامی پاکستان:

Error! Bookmark not defined.:مطلب دوم: نرخ گذاری در قانون جمهوری اسلامی ایران:

Error! Bookmark not defined.:مبحث سوم: مقایسه بین شریعت و قانون در موضوع نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined. ..:مطلب اول: نقاط اتفافی شریعت و قانون در باره نرخ گذاری:

Error! Bookmark not defined......:مطلب دوم: نقاط اختلافی شریعت و قانون در مورد نرخ گذاری:

۱۰۶.....:خاتمه و نتایج بحث

۱۰۹.....:پیشنهاد ها

Error! Bookmark not defined......:فهرست ها

Error! Bookmark not defined.:فهرست آیات قرآنی

Error! Bookmark not defined.:فهرست احادیث نبوی

Error! Bookmark not defined.:فهرست اعلام

Error! Bookmark not defined.:فهرست اصطلاحات

Error! Bookmark not defined.:فهرست منابع و مآخذ

Abstract.....:Error! Bookmark not defined.

خاتمه و نتایج بحث

مقدمه اهداف رساله را و خاتمه نتایج و خلاصه آن را بیان می کند، نکات ذیل، رساله هذا را خلاصه نموده و خاتمه می بخشد:

1- بحث هذا بخاطر مراقبت و کنترل بازار با نرخ گذاری و تقسیم توسط دولت، از دیدگاه شریعت و قانون از اهمیت والا برخوردار می باشد.

2- نرخ گذاری عبارت است از اینکه سلطان و یا نائب او بالای کالاهای بازار نرخ را تعیین کند و مردم مجبورا کالا های خود را به آن نرخ خرید و فروش نمایند، نه از آن به نرخ بلند و نه هم - بخاطر مصلحت- از آن پائین تر.

3- علماء اسلام اتفاق نظر دارند که نرخ گذاری در اصل شریعت جواز ندارد، حاکم مسلمانها نباید در امور بازار و نرخ آن مداخله کند، لکن هر وقت هایکه اسبابی همچو: احتکار، ضرورت مردم به کالا، مصلحت، سد ذریعه و غیره به وجود بیاید و ضرورت بر نرخ گذاری پیدا شود، آنگاه بالای حاکم مسلمانها لازم است که کالاهای بازار مسلمانها را با طریقه خاص نرخ گذاری نماید.

4- از اقوال علماء بر می آید که نرخ گذاری در شرایط ذیل جواز ندارد:

ا- اینکه سبب بلند شدن قیمت ها کثرت تقاضا و کمبود کالا باشد.

ب- عموم مردم به کالاهای عامه ضرورت داشته باشد.

5- اگر مصلحت مردم به عدم نرخ گذاری نهفته باشد، هیچ نیازی به نرخ گذاری نیست؛ چون اساس تعامل در بازار از دیدگاه شریعت اسلامی آزاد و عدم تقیید و تقسیم بازار می باشد. و اگر مصلحت مردم به نرخ گذاری باشد، باز این امر از جایی تا جای دیگر و از وقتی تا وقت دیگر تفاوت دارد، که این نظریه اکثر علماء که در رأس آن شیخ الاسلام ابن تیمیه-رحمه الله- قرار دارد، می باشد و وی حکم نرخ گذاری را بنا بر تفاوت زمان و مکان به واجب، جایز و حرام تقسیم بندی کرده است.

6- حدیث انس و ابوهریره-رضی الله عنهما- و دیگر احادیث باب، اثر عمر و علی-رضی الله عنهما- و دلایل عقلی، دلایل مانعین نرخ گذاری در ادعای شان می باشد؛ لذا در هیچ صورت نرخ گذاری جایز نمی دانند.

7- در مقابل مجوزین نرخ گذاری دلایل مانعین نرخ گذاری را مورد مناقشه قرار داده، می گویند که علت درخواست نرخ گذاری از رسول الله-صلی الله علیه وسلم- تنها بلند شدن بهای کالا ها - که کثرت تقاضا

و کمبود کالا- بوده و بس، ولی امروز در بازارها دیده می شود ضمن بلند بودن بهای کالاها، مشکلات گوناگون از قبیل: عدم مد نظر گرفتن مصلحت عامه، عدم وجود رقابت سالم، وارد شدن کالا های کم کیفیت به قیمت کالا های با کیفیت، معلوم نبودن اصل بهای کالا های وارداتی، فریب کاری از طرف تاجران، ذریعه شدن عدم نرخ گذاری به خوردن مال غیر به باطل و غیره؛ باعث می شود که مردم در بازار احساس عدم مصئونیت مالی کنند، همینجاست که نرخ گذاری را ضرورت میرم بازارها می دانند، تا قانون نرخ گذاری زمان امارت اسلامی توسط ارگانهای مربوطه تعدیل شده؛ تا همه در بازار مصئونیت مالی داشته باشند.

8- اگر خرید و فروش به قیمت مثل صورت بگیرد و کسی بالای کسی ظلم نه کند و فریب نه دهد، پس ضرورت به نرخ گذاری نیست؛ چونکه اسباب آن وجود ندارد. و اگر اسباب آن پیدا شد و مردم نیاز به نرخ گذاری داشته باشند و مصلحت شان بدون نرخ گذاری تحقق نیابد، در آن صورت است که حکمروای مسلمانها با مشوره اهل رأی و آگاه امور بازار، کالا های بازار را نرخ گذاری عادلانه نماید.

9- مانعین نرخ گذاری در حکم نرخ گذاری و بیع مثل فرق می گذارند، او اینکه نرخ گذاری نزد آنها نا جایز بوده و بیع مثل را لازمی می دانند، در حالیکه مجوزین نرخ گذاری، نرخ گذاری را همانا بیع مثل می خوانند.

10- اصل بین نص شرعی و مصلحت حقیقی هیچ تعارضی وجود ندارد، اگر التباس صورت گیرد و تعارض بمیان آید، پس آن تعارض ظاهری می باشد که به یکی از دو طریقه تعارض از بین می رود: 1- تخصیص نص به مصلحت. 2- تفسیر نص به مصلحت؛ لذا احادیث مذکور باب توسط علماء مورد مناقشه قرار گرفت که حدیث بر منع مطلق نرخ گذاری که مصلحت امروز باشد، نیست.

11- نظام اقتصاد در افغانستان تا روی کار آمدن دولت موقت به ریاست حامد کرزی و تجدید قانون اساسی سر بسته بوده و بعد از آن به هدف جلب کمک های کنندگان نظام اقتصاد را با ماده دهم قانون اساسی باز گردید، مگر در کشور های همجوار اعم از پاکستان و ایران متفاوت از نظام اقتصادی افغانستان است که امکان نرخ گذاری و کنترل و مراقبت از بازار ممکن کرده است.

12- قانون اساسی کشور های افغانستان، پاکستان و ایران نوعیت اقتصاد حاکم را تعیین می کند و در باره نرخ گذاری سکوت کرده است، مگر حکومت پاکستان و ایران از نرخ بازار مراقبت و کنترل جدی

مینماید که حتی خود شرکت‌ها با شیوه‌های متفاوت کالا‌های تولیدی خویش را نرخ‌گذاری می‌کند و دولت‌ها نیز در بسیاری از امور نرخ‌گذاری می‌کنند، تا کنترل بازار برای شان آسان و ساده‌تر گردد.

13- در موضوع نرخ‌گذاری بین شریعت و قانون نکات اتفاقی بیشتر از نکات اختلافی می‌باشد که قوانین کشورهای سه‌گانه اساس شرعی دارد، لذا قوانین خود را طبق شریعت اسلامی عیار ساختند، از این هم بیشتر گفته شود نظام کاپیتالیسم نزدیک‌تر نسبت به نظام اقتصادی اشتراکی به نظام اقتصاد اسلامی می‌باشد، او اینکه در نظام کاپیتالیسم بازار آزاد می‌باشد و در اسلام نیز آزاد می‌باشد تا وقتی که از بازار استفاده سوء صورت نگیرد، پس هر وقت‌های که از بازار استفاده سوء صورت گرفت در آن وقت دولت در امور بازار مداخله کرده و از آن به جدیت مراقبت می‌کند تا از اموال مسلمانها حفاظت کرده بتواند.

والله تعالی اعلم بالصواب

پیشنهاد ها

رساله هذا به اساس قوانین نظام جمهوری اسلامی افغانستان قبلی به رشته تحریر درآورده شده است، بعضی پیشنهاد ها در رابطه به قانون "قانون قیمت گذاری و نظارت (کنترول) قیمت" داشتم، اکنون نظام تغییر کرده، می توان به امارت اسلامی افغانستان پیشنهاد قبلی را نمود که قانون مذکور با تعدیلات عمیق - از اینکه اقتصاد کشور و سکتور های خصوصی رشد چشم گیری کرده و در قانون یاد شده تنها از کالاهای امارت اسلامی نام برده شده است که کالاهای خصوصی را در آن ذکر نگردیده است - دوباره فعال سازد؛ به خاطریکه مشکلات گوناگون، بازار ها را بی داد کرده است که قبلا گفته شد: یکی می سوزد و دیگری از آن سود می برد؛ چونکه اکثر مردم ما بدبختانه نه قانون را می شناسند و نه آن را مراعات می کنند، فقط و فقط منافع شخصی ایشان مافوق همه قوانین نافذ کشور می باشد.

توصیه دوم بنده برای تحقیق گران و رساله نویسان است که هیچ موضوع را خورد و ریزه فکر نکنند؛ به این که موضوع نرخ گذاری از دیدگاه قانون خیلی یک موضوع کوچک بود و مشوره اکثر استادان گرامی انصراف از موضوع بود، پس اگر موضوع همه جانبه بررسی شود، حتما رساله ی مانند این را بیار میاید، پس محققان و رساله نویسان می توانند با موضوع کوچک معلومات بیشتر را دریابند و آسان تر ترتیب و تهیه نمایند و این کار آسان تر نسبت به موضوعات بزرگ است که بعد از انتخاب جمع آوری و ترتیب و تنسیق معلومات بالای محقق سخت تمام شود، بالاخره حق موضوع را آداء کرده نتوانند، به استادان گرامی برنامه ماستری یک خواهش کوچک دارم که محصلین را بر تهیه رساله خویش در وقت آن تشویق نمایند و محصلین را وادار بسازند که نوشتن رساله ماستری کار سخت و وقت گیر است، باید به وقت سعی و کوشش بیشتر نمایند.

توصیه بنده به فعالین بازار اعم از فروشندگان این است که در معامله خویش، ترس از الله را مد نظر بگیرند و به همین مورد خود، قارئین گرامی و تمام افراد امت اسلامی را ضمن توصیه بر تقوی و صداقت در افعال و اقوال و خاصتا در معاملات تأکید می نمایم، که معاملات حق العبد می باشد که به هیچ عنوانی الله تعالی آن را بر کسی نمی بخشد، نباید در این زندگی چند روزه خود از قبیل معاملات گناهان بزرگ را متحمل شویم.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af